

GES	Journal of Geography and Environmental Studies, 11 (42), Summer 2022 https://ges.iaun.ac.ir ISSN: 2008-7845 20.1001.1.20087845.1401.11.42.1.0
-----	---

Research Article

Studying the Subjective Layers of Urban Spatial Justice in the Parand New Town

Ghalehnoei, Mahmoud

Phd Student, Department of Urbanization, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.

Shams, Majid (Corresponding Author)

Professor, Department of Urban Planning, Malayer Branch, Islamic Azad University, Malayer, Iran.
fazelman362@yahoo.com

Malekhoseini, Abbas

Associate Professor, Department of Urban Planning, Malayer Branch, Islamic Azad University, Malayer, Iran.

Abstract

In the last few decades, due to the tendency of people to migrate to large cities and metropolises due to the appropriate economic opportunities in them, we have witnessed significant population growth in these cities, which in itself has led to challenges. **شده** Ha and issues. One of the solutions proposed by experts and activists in the field of urban management to solve these challenges has been the planning and location of new cities around these metropolises. However, considering the fact that the citizens in these new cities already had appropriate facilities and facilities in the city of origin, it can be said that in their understanding of spatial justice in these cities The new one will create challenges. In this regard, this study was formed with the aim of examining citizens' readings of new cities based on spatial justice. To achieve the goal, after explaining the effective indicators of spatial justice according to the research literature, a structured questionnaire was designed and distributed among citizens in Parand. Data analysis by Farid Man test method showed that people living in this city, more than anything else, have considered daily service uses as an effective factor in the perceptual reading of spatial justice in the new town Parand . Accordingly it was concluded that citizens in the study of spatial justice first consider their most basic needs.

Keywords: Spatial justice, new town, Parand, service uses, perceptions.

Citation: Ghalehnoei, M, Shams, M., Malekhoseini, A. (2022) Studying the Subjective Layers of Urban Spatial Justice in the Parand New Town, Journal of Geography and Environmental Studies, 11 (42), 8-22. Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.42.1.0

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقاله پژوهشی

بررسی لایه‌های ذهنی عدالت فضایی شهری در شهر جدید پرند

محمود قلعه نوئی

دانشجوی دکترا، گروه شهرسازی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

مجید شمس

استاد، گروه برنامه ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران.

عباس ملک حسینی

دانشیار، گروه برنامه ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران.

چکیده

در چند دهه گذشته، با توجه به تمایل افراد به مهاجرت به شهرهای بزرگ و کلانشهرها با توجه به فرصت‌های اقتصادی مناسب در آن‌ها، شاهد رشد چشم‌گیر جمعیتی در این شهرها بوده‌ایم که این امر خود منجر به ایجاد چالش‌ها و مسائلی شده است. یکی از راه‌حل‌هایی که متخصصان و فعالان عرصه مدیریت شهری در جهت حل این چالش‌ها مطرح کرده‌اند، برنامه‌ریزی و مکان‌یابی شهرهای جدید در پیرامون این مادرشهرها بوده است. با این وجود، با در نظر گرفتن این امر که شهروندان در این شهرهای جدید، قبل از آن در شهر مبدا از امکانات و تسهیلات مناسبی برخوردار بوده‌اند، می‌توان بیان کرد که در درک آن‌ها از عدالت فضایی در این شهرهای جدید چالش‌هایی به وجود خواهد آمد. در همین راستا، این پژوهش با هدف بررسی خوانش شهروندان از شهرهای جدید بر مبنای عدالت فضایی شکل گرفت. برای رسیدن به هدف، پس از تبیین شاخص‌های اثرگذار از عدالت فضایی با توجه به ادبیات پژوهش، پرسشنامه‌ای ساختار یافته طراحی شد و بین شهروندان در پرند توزیع شد. تحلیل داده‌ها به روش آزمون فرید من نشان داد که افرادی که در این شهر زندگی می‌کنند بیش از هر چیز کاربری‌های خدماتی روزانه را به عنوان عامل اثرگذار در خوانش ادراکی عدالت فضایی در شهر جدید پرند در نظر گرفته‌اند. بر همین مبنای، نتیجه گرفته شد که شهروندان در بررسی عدالت فضایی ابتدا پایه‌ترین نیازهای خود را در نظر می‌گیرند.

کلمات کلیدی: عدالت فضایی، شهر جدید، پرند، کاربری‌های خدماتی، عوامل کالبدی.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۰/۰۶/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵

۱- مقدمه

توسعه شهرنشینی و بزرگ شدن شهرها علاوه بر این که در توسعه رفاه و امنیت شهروندان نقش به‌سزایی داشته است، پیامدهای ناگواری از جمله گسترش فقر شهری^۱ و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در پی داشته است. عدم دسترسی همه افراد جامعه به امکانات و خدمات شهری باعث ایجاد احساس نارضایتی می‌شود و انگیزه عمل جمعی را در مردم جامعه کاهش می‌دهد و علاوه بر این سرمایه‌های اجتماعی و ارزشمند زیادی نظیر اعتماد عمومی و تعهد افراد به اجتماع رو به زوال می‌گراید که بسیاری از پژوهشگران بر این عقیده‌اند که بررسی این مفاهیم و چالش‌ها در حوزه عدالت فضایی قرار می‌گیرد (Park & Kwan, 2017).

تعاریف متعددی از عدالت فضایی ارائه شده است. عدالت فضایی می‌تواند مفهوم و جهت‌گیری نظری و تحلیلی باشد که به بررسی چگونگی نقش ارتباطات فضایی بر عدالت می‌پردازد (Williams, 2018). تراول معتقد است که عدالت فضایی، عدالت اجتماعی است و عدالت محیطی عنصر جدانشدنی از عدالت اجتماعی است (Cardoso, 2007). همچنین، بسیاری بیان کرده‌اند که عدالت فضایی توزیع عادلانه منابع و فرصت‌های با ارزش در فضای جامعه را شامل می‌شود که می‌تواند هم یک خروجی و هم فرآیند در نظر گرفته شود، برای مثال الگوهای جغرافیایی یا توزیعی که عادلانه یا ناعادلانه هستند یا فرآیندهایی که این خروجی‌ها را تولید می‌کنند. عدالت فضایی عبارت است از برابری نسبی شاخص‌های جامع توسعه (اقتصادی، کالبدی، سیاسی، فرهنگی، بهداشتی، اجتماعی و امنیتی) در مکان‌ها و فضاهای جغرافیایی (خرد و کلان) یک کشور با شاخص‌های متناظر توسعه با آن در سطح ملی (حافظ نیا، ۱۳۸۸). عدالت فضایی با رویکرد دموکراتیک به فضا، در پی برابری همه ساکنان فضای جغرافیایی در برخورداری از منابع، فرصت‌ها و زیرساخت‌ها، جدای از ناهمگونی‌های زیستی و اعتقادی است که از رهگذر مشارکت در تصمیم‌گیری و اجرای تصمیم‌ها بدست می‌آید (حافظ نیا و همکاران، ۱۳۹۳).

در کل اعتقاد بر این است که با پذیرش شرایط اجتماعی، اقتصادی، محیطی جامعه و طرح آنها در عدالت فضایی می‌توان ظرفیتی را برای اتحاد جنبش‌های عدالت خواهی تحت یک چتر مشترک ارائه کرده و در آینده به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در خلق جوامع عادلانه‌تر و پایدارتر، کمک کرد (Dadashpoor & Rostami, 2017). (حرکت از عدالت توزیعی به عدالت فضایی).

متعاقب افزایش جمعیت شهری و گسترش ابعاد فیزیکی شهرها و در نتیجه اسکان غیررسمی در حومه شهرهای بزرگ ایران، باعث شد تا ایجاد شهرهای جدید در ایران در اواخر دهه ۶۰ از سوی وزارت مسکن و شهرسازی وقت پیشنهاد و مورد تصویب هیئت وزیران قرار گیرد. الگوهای اصلی شهرهای جدید را می‌توان به سه دسته شهرهای جدید مستقل، اقماری و پیوسته تقسیم نمود. با توجه به نکات گفته شده، به نظر می‌رسد شهروندانی که در شهرهای جدید زندگی می‌کنند، به دلیل مهاجرت از شهر مادر به این شهرها، همواره وضعیت عینی موجود در این شهرها که شامل توزیع خدمات عادلانه شهری نیز می‌شود، با شهر مادر و مبدا خود مقایسه می‌کنند که این امر موجب خواهد شد تا بررسی احساس عدالت در برخورداری از امکانات در فضای زندگی آنان نیز در میان این افراد ضرورت پیدا کند.

در همین راستا، پژوهش حاضر با طرح این پرسش اساسی که خوانش ذهنی عدالت فضایی شهری در شهرهای جدید چگونه و از چه عواملی تأثیر می‌پذیرد پایه گذاری شده است. برای پاسخ به این پرسش اساسی، شهر جدید پرند به عنوان نمونه مورد مطالعه در پژوهش حاضر انتخاب شد. بر همین مبنا، پس از مروری بر تعاریف و پیشینه نظری مرتبط با عدالت فضایی و ارائه چارچوب نظری اثرگذار بر شکل‌گیری عدالت فضایی شهری، ویژگی‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی شهر جدید پرند ارائه خواهد شد. سپس، در مرحله بعد، بر مبنای پیمایش پرسشنامه‌ای، لایه‌های ذهنی شهروندان شهر جدید پرند براساس شاخص‌های استخراج شده عدالت فضایی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲- پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر، پژوهشگران متعددی پیرامون مفهوم عدالت فضایی، در داخل و خارج از کشور مطالعه و پژوهش انجام داده‌اند که در زیر به برخی از آنان اشاره خواهد شد:

دکتر فرزانه ساسان‌پور و همکارانش در سال ۱۳۹۴ در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل نابرابری فضایی در برخورداری از کاربری‌های خدمات شهری (مطالعه موردی؛ نواحی بیست و دوگانه شهر سندج)» به تحلیل و سنجش میزان نابرابری فضایی در برخورداری از کاربری‌های خدماتی در نواحی بیست و دوگانه سندج پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که بین نحوه توزیع کاربری‌های خدمات شهری و سطح برخورداری ساکنین از کاربری‌ها تفاوت چشمگیری وجود دارد که حاکی از عدم توزیع متعادل و نبود عدالت در توزیع خدمات بین نواحی مشهود است.

داداش‌پور و الوندی‌پور (۱۳۹۵) در مقاله «عدالت فضایی در مقیاس شهری در ایران؛ فرامطالعه چارچوب نظری مقاله‌های علمی موجود» معتقد بودند که عدالت فضایی از موضوعاتی است که در دهه اخیر ذهن جامعه علمی داخل کشور را در حوزه مطالعات شهری بسیار به خود مشغول کرده است؛ صاحب‌نظران متعددی در این حوزه به ایراد نظر پرداخته‌اند و پژوهش‌های مختلفی در این زمینه انجام یافته است. از این رو در مقاله حاضر به واکاوی و آسیب‌شناسی حوزه نظری پژوهش‌های انجام شده در قلمرو میان‌رشته‌ای عدالت فضایی در مقیاس شهری در ایران می‌پردازند. مقاله ذکر شده از نوع ترکیبی و مبتنی بر راهبرد فرامطالعه است. نتایج پژوهش، بیانگر عمق کم مطالعات در قلمرو نوظهور و میان‌رشته‌ای عدالت فضایی در مقیاس شهری در ایران است. پژوهش‌های انجام شده، به صورت فراگیری، تلقی سوسیالیستی از عدالت فضایی را مفروض گرفته‌اند؛ لذا در بیشتر پژوهش‌ها، رویکردی توزیعی از نوع برابری محور به بحث عدالت در شهر مورد توجه قرار گرفته و از توجه به ریشه‌های بی‌عدالتی در قالب عدالت ساختاری بازمانده‌اند (داداش‌پور و الوندی‌پور، ۱۳۹۵: ۶۵).

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و ارزیابی کاربری اراضی شهری از منظر عدالت اجتماعی» بر عدالت در توزیع و پراکنش فضایی کاربری‌های شهری به عنوان یکی از مؤلفه‌های توسعه پایدار تأکید دارند. همچنین با استفاده از نرم‌افزار GIS به مدل‌سازی فقر شهری با تأکید بر تغییرات کاربری زمین در شهر کاشان پرداختند.

گروسی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «ادراک عدالت اجتماعی بر حسب میزان دسترسی شهروندان به خدمات شهری- مورد شناسی: شهر کرمان» عنوان می‌کنند که برنامه‌ریزی خدمات شهری بدون توجه به عدالت اجتماعی به معنای برابری همه اعضای جامعه و تخصیص عادلانه خدمات برای همگان، موفق نخواهد بود، در واقع بی‌عدالتی، نابرابری است که به سود همگان نمی‌باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میان جنسیت و سن با ابعاد عدالت اجتماعی، رابطه معناداری وجود ندارد و از بین خدمات شهری، دسترسی به خدمات رفاهی و تفریحی با عدالت توزیعی بیشترین رابطه را دارد (گروسی و شمس‌الدین مطلق، ۱۳۹۲: ۴۱).

در سال ۱۳۸۹ پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل نحوه توزیع خدمات عمومی شهر از منظر عدالت فضایی: مورد مطالعه شهر یاسوج» توسط فرامرز رستمی با راهنمایی دکتر هاشم داداش‌پور در دانشگاه تربیت مدرس نوشته شده است. در این پژوهش برای سنجش عدالت اجتماعی در شهر از سه معیار منفعت عمومی، کارایی و قابلیت دسترسی استفاده شده است. میزان دستیابی و نیازمندی ساکنان به خدمات عمومی با استفاده از مدل تحلیل شبکه دسترسی، مدل تحلیل سلسله مراتبی با استفاده از نرم‌افزارهای مربوطه تحلیل شده است.

سوزان فاینشتاین در قالب رویکرد شهر عدالت محور این سؤال را مطرح می‌کند که برنامه‌ریزی چگونه می‌تواند در چارچوب اقتصاد سیاسی سرمایه‌داری جهانی، شرایطی را فراهم کند که در آن، شهر (ناحیه / کشور / جهان) بهتر برای همه شهروندان به وجود آید و امکان بهبود کیفیت زندگی انسانی افزایش یابد و تغییر شهری را نیازمند راهکارهایی می‌داند که هم مطلوب و هم

امکانپذیر باشد. از نظر وی قواعد رویکرد شهر عدالت محور الگویی را برای برنامه‌ریزان به منظور «واکنش به نابرابریهای اجتماعی و فضایی تولید شده از سوی سرمایه داری» فراهم می‌کند (Fainstein, 2000, 2005, 2009, 2010). با توجه به نکات گفته شده، موضوع عدالت فضایی در طی دو دهه گذشته توسعه زیادی یافته است ولی تاکنون برنامه ریزان و پژوهشگران از ارائه‌ی یک ارزیابی کامل و همه جانبه از آن ناتوان بوده‌اند. در جمع‌بندی کلی، می‌توان بیان کرد که دیدگاه‌های صاحب‌نظران داخلی و خارجی نسبت به عدالت فضایی مطابق جدول زیر می‌باشد:

جدول (۱): بررسی مطالعات نظری در حوزه عدالت فضایی

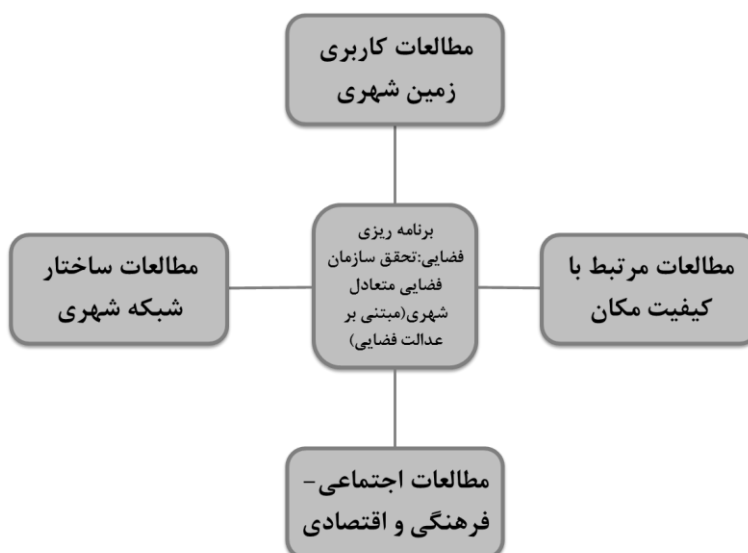
نویسندگان	سال	شرح	منابع
جونز و همکاران	۲۰۱۹	واکاوای مفهوم پیوستگی از طریق عدالت فضایی با رویکرد انتقادی	ones, R., Moisis, S., Weckroth, M., Woods, M., Luukkonen, J., Meyer, F., & Miggelbrink, J.
کیو منگ	۲۰۱۸	برابری: تحلیل الگوهای عدالت فضایی	Meng, Q. (2018).
اگوز و همکاران	۲۰۱۸	تعریف دموکراسی منظور: مسیری به عدالت فضایی	Egoz, S., Jørgensen, K., & Ruggeri, D. (Eds.).
لی و همکاران	۲۰۱۷	برابری خدمات عمومی محدود و نابرابری منطقه‌ای در چین با رویکرد اقتصاد سنجی فضایی	Li, Li, Yu, & Bin, 2017
استفنز و کریس	۲۰۱۷	عدالت محیطی و سلامت	Stephens & 2017, Church
واتسمانا، کلیشا، کلاب	۲۰۱۷	دسترسی به فضای سبز شهری و نابرابری‌های محیطی در آلمان	Wustemann, Kalisch and Kolbe, 2017
اویانگ و همکاران	۲۰۱۷	محرومیت فضایی از خدمات عمومی شهری در مناطق به سرعت در حال مهاجر پذیری شهری چین: ارزیابی حومه شانگهای	Ouyang, Wang, Tian, & Tian, 2017
وایجان و چنلو	۲۰۱۷	تحلیل فضایی خدمات تفریحی پارک‌های شهری: مشخصات و عوامل موثر بر آن	Weijuan & Chenlu, 2017
لرستانی، یعقوب پور و شیرزادیان	۲۰۱۶	تجزیه و تحلیل توزیع فضایی خدمات شهری کلانشهر تهران با استفاده از مدل‌های برنامه ریزی شهری	LoRESTANI, Yaghoobpour, Shirzadian, 2016
بولارد	۲۰۱۵	عدالت محیطی در ایالات متحده	Bullard, 2015
پریس و پیرسلا	۲۰۱۰	عدالت زیست محیطی، پایداری شهر و ارتباط آن با برنامه ریزی شهری و سیاست‌های عمومی در شهرهای آمریکا	Pearsal & Pierceb, 2010
آلبو	۲۰۰۹	چالش‌های جنبش عدالت اجتماعی شهری: نتولیرالی شهرسازی در کانادا	Albo greg, 2009
اریک و نیکولاس	۲۰۰۹	سیاست‌های اکولوژی شهر، عدالت و سیاست در رابطه با عدالت اجتماعی	Swyngedouw & c Heynen, 2009
بازل	۲۰۰۸	عدالت در محیط زیست شهرهای کانادا	Buzzelli, 2008
تسو و همکاران	۲۰۰۵	شاخص‌های دسترسی محور در ارتباط با عدالت فضایی در خدمات عمومی شهر در شهر تایوان	Tsou, Hang and chang, 2005
شماعی، تیموری، بهرامی	۱۳۹۵	تحلیل فضایی جمعیت و خدمات شهری با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: شهر خرم آباد)	
تقوایی و همکاران	۱۳۹۵	میزان سنجش عدالت فضایی در چارچوب نظریه شهر عدالت محور، مورد پژوهی: مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران	
رفعیان و همکاران	۱۳۹۱	تحلیل فضایی سطح توسعه یافتگی تهران به تفکیک مناطق شهری	
هزارجریبی	۱۳۹۰	بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن در شهر تهران	
داداش پور و رستمی	۱۳۹۰	سنجش عدالت فضایی یکپارچه خدمات عمومی شهری براساس توزیع جمعیت، قابلیت دسترسی و کارایی شهر یاسوج	
رهنما و ذبیحی	۱۳۹۰	تحلیل توزیع تسهیلات عمومی شهری در راستای عدالت فضایی با مدل یکپارچه دسترسی	
ساجدی	۱۳۸۹	عدالت اجتماعی و نقش آن بر توسعه پایدار	

در زمینه عدالت فضایی به ویژه در شهرهای جدید تاکنون کارهای پراکنده و محدودی در قالب‌های مختلف به صورت کتاب، مقاله، پایان نامه و همایش در داخل و خارج از کشور انجام گرفته است که عمدتاً مربوط به دو دهه اخیر می‌باشد و به نظر می‌رسد موضوع عدالت فضایی موضوع جدیدی است که وارد ادبیات شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری قرار گرفته است و هنوز به طور منسجم به آن پرداخته نشده است.

۳- عدالت فضایی و شهرهای جدید:

۳-۱- مفاهیم عدالت فضایی

بطور کلی هدف از پژوهش درباره عدالت فضایی این است که نشان دهد آیا توزیع خدمات عمومی (عناصر سازمان فضایی شهر) در ارتباط با الگوی فضایی اجتماعی و اقتصادی عادلانه است یا خیر. همان‌طور که در این تعریف مشخص است، برنامه‌ریزی سازمان فضایی یک شهر در جهت‌دهی به عدالت فضایی آن نقش موثری دارد که این مفهوم در نمودار شکل (۱) توسط علیزاده (۱۳۹۲) توضیح داده شده است.

شکل (۱): اجزای تشکیل دهنده سازمان فضایی متعادل شهری (علیزاده، ۱۳۹۲)

عدالت فضایی، توزیع^۱ و تسهیم^۲ عادلانه فضا و کاربری‌های وابسته به آن برای برخورداری بهتر از امکانات فضایی است. برای توزیع عادلانه فضا باید به تدوین اصولی پرداخت که مکان‌گزینی و تخصیص فضایی کاربری‌ها را مورد توجه قرار دهد. این اصول می‌تواند شامل سه اصل اساسی زیر باشد که دیوید هاروی آن‌ها را برای برقراری عدالت در سازمان یابی فضایی ضروری می‌انگارد: ۱. نیازسنجی اقتصادی ۲. توان‌سنجی محیطی و ۳. منافع اجتماعی (رستمی، ۱۳۸۹).

بر طبق نظر هاروی سه اصل زیر بعنوان اصولی که تامین‌کننده عادلانه بودن توزیع است عبارتند از:

۱- سازمان یابی فضایی و الگوی خدمات‌رسانی باید به نحوی باشد که نیازهای جمعیت را پاسخ گوید. این امر مستلزم یافتن روش عادلانه برای تعیین و سنجش نیاز است. بدین ترتیب، تفاوت میان نیازها و تخصیص واقعی خدمات، برای ارزشیابی میزان بی‌عدالتی شهری در نظام موجود است.

1. Distribution
2. Apportionment

۲- آن نوع سازمان یابی فضایی و الگوی تخصیص منطقه‌ای منابع که از طریق اثرات اشاعه یابنده، ضرایب فزاینده و نظیر آن منافع بیشتری به شکل پاسخگویی به نیازها (در وهله اول) و یا افزایش بازده اقتصادی (در وهله دوم) در مناطق دیگر فراهم آورد، نوع بهتری از سازمان یابی فضایی و تخصیص منابع است.

۳- ناموزونی سرمایه‌گذاری منطقه‌ای را زمانی می‌توان پذیرفت که هدف آن فایز آمدن بر مشکلات محیطی باشد در غیر اینصورت مانعی بر سر آوردن نیازها و کمک به مصالح عمومی خواهد بود (هاروی، ۱۹۹۶).
در معنای گسترده‌تر، عدالت و بی‌عدالتی فضایی بر جنبه‌های جغرافیایی یا فضایی بی‌عدالتی تاکید دارد و بعنوان نقطه شروع، شامل توزیع منصفانه و برابر منابع و فرصت‌ها در فضای اجتماعی است (Dadashpour, 2017). جدول (۲) نشانگر مکاتب و نگرش‌های متفاوت در زمینه عدالت فضایی می‌باشد:

جدول (۲): مکاتب و نگرش‌های متفاوت به عدالت فضایی (Dadashpour, 2017)

نظریه پرداز	مکتب فکری	نگرش به عدالت فضایی	عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری
دیوید هاروی ^۱	جغرافیدان رادیکال	توزیع عادلانه از طریق رویکرد عادلانه	فضا داری ماهیتی اجتماعی-اقتصادی-سیاسی است و شهر حاصل نوعی نابرابری در توزیع درآمدهاست.
جان راولز ^۲	لیبرال معتقد به فلسفه‌ی پوزیتیویسم منطقی	رفتار نابرابر با نابرابرها، معتقد به شهرسازی تعادل‌گرا "چگونه در شهر باید عمل کرد"	شهر به مثابه مکان توزیع ثروت، می‌بایست شرایطی را فراهم آورد که اولاً با رعایت مالکیت خصوص، حقوق پایدار تک تک افراد به بهانه توسعه شهری پایمال نشود.
سوزان فایشتاین ^۳	اقتصاد سیاسی	شهر عادل	عدالت فضایی بر حسب اینکه چه کسی، چه چیزی را چگونه و چه زمانی بدست می‌آورد، تاکید دارد.
لئونی ساندر کوک ^۴	پست مدرنیسم	جهانی شدن شهرها	برنامه ریزی جامع خردگرا باعث تعمیق انواع نابرابری‌هاست و شهرها و مناطق برای رسیدن به عدالت فضایی باید پرورش دهنده‌ی دموکراتیک باشند.
ماریون یونگ ^۵	پست مدرنیسم	طراح نظریه عدالت پست مدرنیسم	عدالت فضایی نه تنها باید الگوهای توزیعی، بلکه به فرآیندها و ارتباطاتی که این الگوها را تولید و بازتولید می‌کنند توجه کند.
ادوارد سوگا ^۶	جغرافیای سیاسی پست مدرن	جاری شدن عدالت اجتماعی در فضا	فضا یک بعد اساسی و بنیادی در جامعه انسانی است و عدالت اجتماعی در فضا جاری خواهد شد درک ارتباط متقابل بین فضا و جامعه در فهم عدالت اجتماعی ضروری است
لوسی ^۷	محافظه کار سنتی	برقراری عدالت افقی، باری نیازها و برابری قابلیت‌ها	توزیع براساس قوانین منصفانه و مبنی بر رقابت پذیر کردن افراد انجام شود و از نصب هرگونه تعصب، جانب‌داری و استثنا قائل شدن به دور باشد.

۲-۳- عوامل و شاخص‌های عدالت فضایی در شهرهای جدید

توجه به مبحث عدالت فضایی و توزیع فضایی خدمات و امکانات و زیرساخت‌ها در شهرهای جدید می‌تواند زمینه ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان و گسترش عدالت در این شهرها را فراهم کند، بدلیل نوآوری این پژوهش در زمینه ارائه مدل عدالت فضایی در شهرهای جدید، نتایج مطرح شده در جدول شماره (۳) می‌تواند به عنوان راهنمایی برای ارتقاء عدالت فضایی در شهرهای جدید به ویژه شهر جدید پرند مورد استفاده قرار گیرد.

1. David Harvey
2. John Rawls
3. Susan S. Fainstein
4. Leonie Sandercock
5. Irish Marione Young
6. Edward soja
7. Lucy

جدول (۳): عوامل موثر بر ارتقاء عدالت فضایی در شهرهای جدید و شاخص‌های مربوط به آن‌ها (گردآوری، نگارنده)

عوامل	شاخص‌ها
اقتصادی	سرانه در آمد نواحی شهری، سرانه هزینه خانوار نواحی شهری، سرانه خط فقر نواحی شهری، سرانه بیکاری نواحی شهری، سرانه بار تکفل نواحی شهری، سرانه اشتغال زنان نواحی شهری.
کالبدی	تراکم نسبی، تراکم زیستی، تراکم اقتصادی، سرانه مسکن مقاوم در مناطق شهری، سرانه مساحت کاربری فضای سبز، سرانه مساحت کاربری شبکه ارتباطی، سرانه مساحت کاربری فضای آموزشی، سرانه مساحت کاربری فضای درمانی، سرانه مساحت کاربری فضای ورزشی، سرانه مساحت کاربری فضای خدماتی - تجاری، سرانه مساحت کاربری فضای فرهنگی و مذهبی، سرانه طول جاده‌ها، سرانه آب لوله کشی شده در نواحی شهری.
اجتماعی	بعد خانوار (معکوس)، امید به زندگی، شاخص مرگ و میر کودکان کمتر از پنج سال، نسبت جنسی، درصد شهر نشینی، سرانه ازدواج ثبت شده، سرانه طلاق ثبت شده، سرانه مهاجران وارد شده طی ده سال گذشته، سرانه پرونده‌های قضایی محتومه، سرانه پرونده‌هایی قضایی تشکیل شده، سرانه پرونده‌های قضایی مفتوحه، سرانه توريسم.
آموزشی	سرانه تعداد مدارس در نواحی شهری، سرانه معلم در نواحی شهری، سرانه معلمان لیسانس و بالاتر در مقطع ابتدایی در نواحی شهری،
فرهنگی	سرانه باسوادی کل جمعیت، سرانه باسوادی زنان نسبت به کل جمعیت زنان، سرانه باسوادی مردان نسبت به کل جمعیت مردان، سرانه باسوادی در مناطق شهری به تفکیک زن و مرد سرانه کتابخانه عمومی، سرانه عناوین کتاب‌های منتشر شده، سرانه کتب موجود در کتاب خانه، سرانه مراکز فرهنگی، سرانه مسجد، سرانه سینما
سیاسی	میزان مشارکت سیاسی در انتخابات ریاست جمهوری، میزان مشارکت سیاسی در انتخابات مجلس شورای اسلامی، میزان مشارکت سیاسی در انتخابات خبرگان رهبری، میزان مشارکت سیاسی در انتخابات شورای اسلامی شهر، سرانه نمایندگان مجلس شورای اسلامی، سرانه نمایندگان به جمعیت،
بهداشتی	سرانه بیمارستان، سرانه تخت بیمارستانی، سرانه پزشک عمومی، سرانه پزشک متخصص، سرانه روان پزشک، سرانه پرستار، سرانه ماما، سرانه آزمایشگاه، سرانه داروخانه، سرانه درمانگاه‌های شبانه روزی، سرانه میانگین سرعت خدمات اورژانس، سرانه مراکز توانبخشی.

۴- متدولوژی پژوهش و شناخت نمونه مورد مطالعه:

- معرفی شهر جدید پرنده

شهر جدید پرنده یکی از ۴ شهری است که در سال ۱۳۶۸ با توجه به مشکلات جمعیتی شهر تهران، تاسیس آن به تصویب شورایی عالی معماری و شهرسازی رسیده و در سال ۱۳۷۷ اولین طرح توسعه و عمران آن مصوب شده است. شهر جدید پرنده در ۳۰ کیلومتری جنوب غربی تهران در حاشیه بزرگراه تهران ساوه و ۵ کیلومتری شهر رباط کریم واقع شده است. اراضی پرنده در ارتفاع متوسط ۱۱۰۰ متری از سطح دریا در دشت صاف و مسطحی قرار گرفته که از طرف شمال به ارتفاعات و کوه‌های تخت رستم و از سمت جنوب به دره‌ی رودخانه‌ی شور و از سمت شرق به اراضی فرودگاه بین‌المللی امام خمینی محدود می‌گردد. این اراضی در سمت غرب و شمال غربی به اراضی باز و بایر متصل می‌گردد. سطح کل این اراضی بر اساس طرح جامع سال ۹۲ بالغ بر ۳۴۴۵ هکتار است. این شهر دارای ۷ فاز بوده که فازهای ۰ و ۱ این شهر اکثراً پروژه‌های شخصی‌ساز و ویلایی بوده و فاز ۲ نیز تعداد بسیار زیادی از پروژه‌های باغ ویلا را در خود جا داده است. فازهای ۳ الی ۶ هم پروژه‌های مختلف مسکن مهر می‌باشد. اشتغال غالب این شهر، تحت تاثیر نقش خدماتی آن در رابطه با فرودگاه امام و نقش صنعتی آن در رابطه با محدوده صنعتی این شهر، قرار دارد (اطلاعات و تجربیات نگارنده).

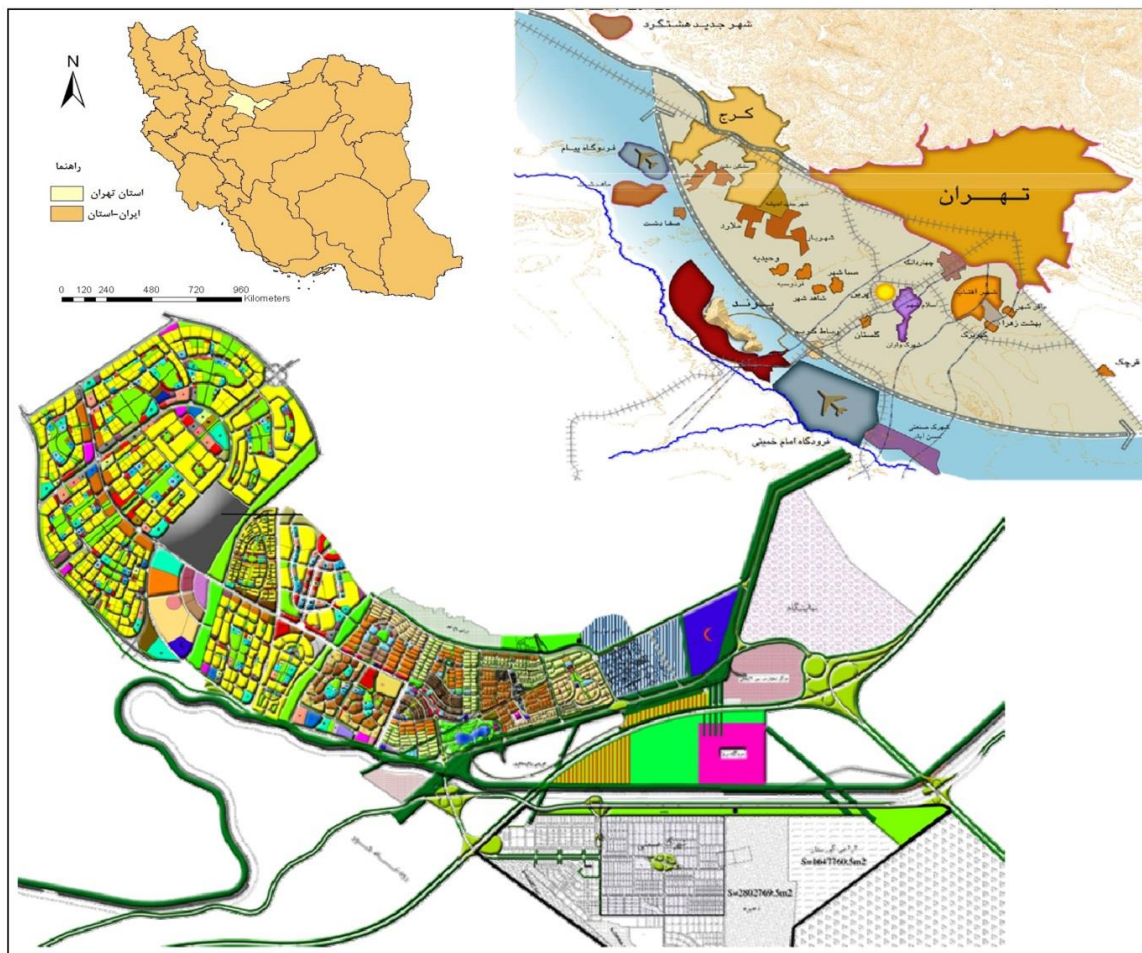

جمعیت پرند در سال ۱۳۸۵ حدود ۷/۰۰۰ نفر و در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۹۷/۰۰۰ نفر بوده و بر اساس اطلاعات شهرداری پرند در حال حاضر (سال ۱۴۰۰) به حدود ۳۰۰/۰۰۰ نفر بالغ شده است. دلیل افزایش جمعیت شهر در فاصله حدود ۱۵ سال گذشته تاکنون، سیاستهای دولت مبنی بر توسعه شهر و ساخت حدود ۱۰۰/۰۰۰ واحد مسکن مهر می‌باشد.

- روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر از حیث ماهیت و روش اجرا توصیفی-تحلیلی است. در بخش تحلیل پژوهش از پیمایش پرسشنامه‌ای به منظور دستیابی به هدف اصلی پژوهش که استخراج خوانش ادراکی شهروندان شهر پرند از وضعیت عدالت فضایی آن می‌باشد، استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شهروندان شهر جدید پرند می‌باشند. جمعیت مورد مطالعه این پژوهش شامل نمونه منتخبی از جامعه آماری است که با توجه به محدودیت‌های پژوهش از جمله گستردگی جغرافیایی و پراکندگی جمعیت مورد نظر و هم‌چنین مدت زمان پژوهش، انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه از جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده شد که فرمول آن به شرح زیر است:

$$n = \left[\frac{Z \frac{\alpha}{2} \cdot S}{d} \right]^2 = 384$$

تصویر (۱): موقعیت شهر جدید پرند، ماخذ: مهندسین مشاور آرمانشهر، ۱۳۸۹

در پژوهش حاضر برای انتخاب نمونه‌های لازم از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در این روش به‌طور تصادفی افراد مورد مطالعه انتخاب می‌شوند و همه دارای یک شانس برای انتخاب شدن بودند. سوالاتی در پرسشنامه برای هریک پرسیده شده و در قالب پرسشنامه از شهروندان پرنده و نیز از متخصصان حوزه شهرسازی مورد تحلیل قرار گرفته است. جهت سنجش روابط مدل بدست آمده در محدوده مورد مطالعه از آزمون فریدمن استفاده می‌شود:

به منظور سنجش آرای افراد و متخصصین و رتبه‌بندی میزان هریک از شاخص‌های تاثیرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی در شهرهای جدید، از آزمون فریدمن استفاده شده است. این آزمون زمانی به کار می‌رود که مقیاس اندازه‌گیری حداقل ترتیبی باشد. آزمون فریدمن برای تجزیه واریانس دوطرفه (برای داده‌های ناپارامتری) از طریق رتبه‌بندی، و همچنین مقایسه در سطح سنجش میانگین رتبه‌بندی گروه‌های مختلف به کار می‌رود. (حبیب‌پور، صفری، ۱۳۹۴:۶۹۴).

در تهیه پرسشنامه که بر مبنای طیف پنج گزینه‌ای لیکرت، سوالات اصلی و فرعی‌های پژوهش طراحی شده‌اند، تلاش شد که تا حد امکان از طرح سوالات غیر مرتبط و اضافی پرهیز شود، از تعداد سوالات و پیچیدگی آنها کاسته شود و سوال‌ها در قالب جمله یا عبارت‌هایی واضح، روشن، قابل فهم، مختصر، رسا و ساده طراحی شوند. در وهله اول هدف اصلی طراحی و تدوین پرسشنامه فراهم کردن زمینه اندازه‌گیری و سنجش ارتباط بین انگاره‌های عدالت فضایی و شهرهای جدید بوده است. پس از طراحی ابزارهای جمع‌آوری، ثبت و کمی کردن اطلاعات این پژوهش و تعیین حجم نمونه مورد مطالعه، اطلاعات مورد نیاز برای اندازه‌گیری متغیرها از گروه نمونه جامعه آماری گردآوری، ثبت و طبقه‌بندی شد.

همانگونه که در مبحث ۳-۲- این مقاله نیز عنوان گردید، مولفه‌های اثرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی در شهر پرنده، توسط ۳۸۳ نفر از شهروندان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت، نتایج در نرم افزار SPSS وارد شده و براساس آزمون‌های آماری فریدمن، مولفه‌های اثرگذار بر عدالت فضایی در شهر جدید شناخته شد.

روش آلفای کرونباخ مهم‌ترین و پرکاربردترین روش محاسبه میزان پایایی ابزار اندازه‌گیری در نرم‌افزار Spss است. این روش بستگی به هماهنگی، کارکرد آزمودنی از یک سوال به سوال دیگر داشته و محاسبه آن مبتنی بر انحراف استاندارد سوالات می‌باشد. در نهایت، براساس همبستگی درونی سوالات، مقدار آلفا استخراج می‌شود. چنانچه این مقدار بیش‌تر از ۰/۷ باشد، می‌توان گفت ابزار دارای پایایی بالایی است. به عبارتی، گویه‌های یک مقیاس یا شاخص از همسازي بالایی جهت سنجش آن برخوردارند و برعکس، مقدار کم آلفا دلالت بر پایایی پایین ابزار اندازه‌گیری دارد (حبیب‌پور، صفری، ۱۳۹۴:۳۵۸).

جدول (۴): میزان پایایی سوالات پرسشنامه

پایایی تحلیل‌های آماری	
آلفای کرونباخ	تعداد آیتم‌ها
۰/۹۴۵	۵۳

همانطور که مشخص است مقدار این آماره بیشتر از ۰/۷ می‌باشد که این امر بیانگر پایا و مورد اطمینان بودن پرسش‌نامه مورد نظر به منظور تحلیل‌های بعدی می‌باشد.

۵- یافته‌ها و بحث:

۵-۱- تحلیل وضعیت توزیع کاربری‌های خدماتی و نسبت جمعیت

با توجه به اینکه در زمان تهیه طرح‌های توسعه شهری می‌بایستی در دسترسی ساکنان به کاربری‌های خدماتی، تعادل بین خدمات و جمعیت پیش‌بینی شده (کاربری‌های مسکونی) صورت پذیرد لذا به منظور سنجش و ارزیابی نسبت بین جمعیت بارگذاری شده در

هر فاز و سطوح خدمات پیش بینی شده، میزان جمعیت در نظر گرفته شده برای هر فاز (زون) در افق طرح (سال ۱۴۰۰) به همراه مساحت هر کاربری در فازهای مختلف به شرح جدول شماره (۵) ارزیابی شده است.

نتایج ذکر شده در جدول مذکور نشان می‌دهد که بین جمعیت بارگذاری شده در هر زون (فاز) و سطوح خدمات پیش بینی شده تناسبی منطقی وجود ندارد و این توزیع ناعادلانه تاثیر جبران ناپذیری بر ساخت و ماهیت شهر می‌تواند داشته باشد.

همچنین بین پراکنش کاربری‌های خدماتی و جمعیت بارگذاری شده در هر فاز تناسب منطقی وجود ندارد، پراکنش کاربری‌ها در مناطق نیز عادلانه نمی‌باشد، کاربری تفریحی، کاربری فضای سبز و فضاهای عمومی و کاربری‌های فرهنگی در همه فازها به نسب سرانه مناسب برای جمعیت محلات و زون‌های شهری پایین می‌باشد. از سویی سطح و سرانه کاربری درمانی نیز در فازها پایین می‌باشد.

جدول (۵): بررسی وضعیت عدالت فضایی در توزیع خدمات به نسب جمعیت بارگذاری شده

مساحت کل هر فاز (مترمربع)	جمعیت	مساحت کاربری‌های خدماتی در هر فاز (مترمربع)									فاز
		پارک و فضاهای سبز	فرهنگی-هنری	درمانی	تفریحی و توریستی	تجهیزات شهری	تجاری-خدماتی	تاسیسات شهری	اداری انتظامی	آموزشی	
۲۰۷۲۲۸۰	۱۸۶۷۲	۲۶۸۷	۶۶۰۰	۲۳۵۲۱	۰	۴۳۹	۲۴۱۲۰	۲۳۱۳۸	۳۸۱۷	۳۹۷۵۵	فاز صفر و یکی
۱۱۰,۹۸		۰,۱۴۳	۰,۳۵۲	۱,۲۵	۰	۰,۲۳	۱,۲۹	۱,۲۳	۰,۲	۲,۱۹	نسبت مساحت به جمعیت بارگذاری شده
۴۹۹۴۸۵۲	۳۹۵۱۵	۳۳۹۷۳	۳۶۹۱۶	۶۴۱۲۳	۵۱۵۳	۳۳۴۸۶	۱۴۴۶۲۲	۸۵۸۶	۳۶۳۶۹	۲۱۰۱۸۱	نسبت مساحت به جمعیت بارگذاری شده
۱۲۶,۹۴۰		۰,۸۵۹	۰,۹۳۴	۱,۶۲۲	۰,۱۳۰	۰,۸۴۷	۳,۶۵۹	۰,۲۱۷	۰,۹۲	۵,۳۱	نسبت مساحت به جمعیت بارگذاری شده
۳۰۲۲۳۸۵	۱۲۹۸۴	۴۶۲۲۵	۲۲۵۵۰	۲۸۹۲۰	۵۴۰۱۸	۲۴۲۸۹	۲۱۳۴۲۱	۴۲۸۷	۳۰۲۷۹	۵۰۹۴۸۷	فاز ۴
۲۳۲,۷۷		۳,۵۶۰	۱,۷۳	۲,۲۲	۴,۱۶۰	۱,۸۷۰	۱۶,۴۳	۰,۳۳۰	۲,۳۳	۳۹,۲۳	نسبت مساحت به جمعیت بارگذاری شده
۴۹۰۶۸۱۱	-	۹۷۷۳۹	۴۴۰۵۳	۳۳۵۵۳	۶۳۳۵۴	۳۶۸۷۳	۲۰۷۲۳۷	۵۳۵۸۵	۳۹۴۹۷	۲۸۷۲۳۳	فاز ۵
۱۱۴۱۰۹۱۴	-	-	۱۷۶۵۰۵	۳۰۲۰۴۰	۵۴۱۴۵	۱۰۳۳۰۶	۶۶۶۲۸۰	۱۳۳۵۸۱	۳۲۸۵۶۷	۶۸۲۰۴۹	فاز ۶
۶۹۰۲۰۹	-	۵۳۶۷	۰	۱۵۶۲	۰	۰	۲۷۸۵	۰	۱۱۳۸	۲۰۴۳۲	باغ ویلا

بر همین اساس نتایج حاصله از نظر سنجی انجام شده بین شهروندان ساکن پرنده نشانگر این است که قسمت قابل توجهی از ادراکات شهروندان در رابطه با عدالت فضایی به نیازهای ضروری آنها در آن شهر باز می‌گردد و توضیح بیشتر این مطلب در قسمت بعدی آمده است.

۵-۲- سنجش میانگین رتبه مولفه‌های اثرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی

در این پژوهش به منظور سنجش آرای افراد و رتبه‌بندی میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های اثرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرنده، از آزمون فریدمن استفاده شده است و از افراد پاسخگو خواسته شده است تا به میزان اهمیت هر یک از مولفه‌های پیشنهادی اثرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرنده بر اساس مقیاس لیکرت امتیاز دهند. این آزمون زمانی به کار می‌رود که مقیاس اندازه‌گیری، حداقل در سطح سنجش ترتیبی باشد. آزمون فریدمن برای تجزیه واریانس دوطرفه (برای داده‌های ناپارامتری) از طریق رتبه‌بندی و همچنین مقایسه میانگین رتبه‌بندی گروه‌های مختلف به کار می‌رود (حبیب‌پور، صفری، ۱۳۹۴:۶۹۴). فرض H_0 در این آزمون مبتنی بر یکسان بودن میانگین رتبه در بین گروه‌ها است که با رد شدن آن، بر وجود تفاوت میانگین رتبه گروه‌ها تاکید می‌شود. در حقیقت استفاده از این روش سبب می‌شود تا تعیین میزان اهمیت مولفه‌ها کاملاً بر اساس نظر گروه نمونه از جامعه آماری صورت گیرد و اهمیت هر مولفه بصورت مستقل و نه بر اساس روابط موجود میان مولفه‌ها و شاخص ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرنده (متغیرهای مستقل و وابسته) در مدل پیشنهادی تبیین می‌گردد.

در تفسیر نتایج آزمون فریدمن، برای این که پی ببریم آیا تفاوت میانگین آرای افراد از مولفه‌ها معنادار است یا خیر، باید از نتایج جدول دوم (با عنوان Test Statistics) استفاده کنیم: در این جدول، با استناد به مقدار آزمون Chi-square (۲۳۲۳,۰۰۷) که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است، باید گفت که به لحاظ آماری میزان اهمیت و نقش هر یک از مولفه‌های اصلی در ارتقا ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرنده معنادار بوده است (سطح معناداری: ۰/۰۰۰).

جدول (۶): آزمون آماری فریدمن

N	۳۸۳
Chi-Square	۲۳۲۳,۰۰۷
Df	۵۲
Asymp. Sig.	۰,۰۰۰

آزمون فریدمن علاوه بر معناداری، تفاوت یا عدم تفاوت میانگین رتبه شاخص‌ها از دیدگاه افراد پاسخگو، به اولویت بندی معیارها از دیدگاه افراد بین این شاخص‌ها می‌پردازد. به عبارت دیگر، این آزمون نشان می‌دهد که میانگین رتبه در کدام شاخص بیشتر و در کدام یک کمتر است. برای رسیدن به این منظور می‌توانیم از نتایج جدول (۷) استفاده کنیم.

جدول (۷): سنجش میانگین رتبه مولفه‌های اثرگذار بر ارتقاء عدالت فضایی

میانگین رتبه	مولفه	میانگین رتبه	مولفه
۲۱,۴۴	رضایت از فضاهای عمومی	۲۶,۹۴	دسترسی به مهدکودک
۲۰,۵۷	وجود فضا برای استراحت و گفتگو	۲۹,۳۱	دسترسی به دبستان
۱۹,۷۴	وجود فضا برای گذران اوقات فراغت	۲۸,۴۹	دسترسی به مدارس راهنمایی
۱۹,۴۳	دسترسی به فضاهای سبز عمومی	۲۵,۹۴	دسترسی به مدارس دبیرستان
۲۳,۸۴	رسیدگی شهرداری به فضاهای جمعی عمومی	۱۳,۳۶	دسترسی به کتابخانه
۲۲,۱۶	میلان شهری مناسب	۱۳,۹۹	دسترسی به مراکز خرید کتاب و محصولات فرهنگی
۲۱,۵۵	نورپردازی مناسب فضاهای جمعی عمومی	۱۳,۵۲	دسترسی به فرهنگسرا
۳۲,۹۳	حس تعلق به فضاهای عمومی	۳۶,۷۹	دسترسی به مسجد
۲۳,۳۱	عدالت در دسترسی به فضاهای عمومی	۱۰,۸۲	دسترسی به سینما و گالری‌های نمایشی
۳۵,۸۳	خوانایی	۱۴,۷۴	دسترسی به فضاهای تفریحی
۳۷,۲۶	ادراک	۲۰,۸۹	دسترسی به فضاهای اجتماعی و عمومی
۲۷,۲۶	امنیت کلی شهر جدید	۱۸,۷۱	اشتغال آقايان
۲۴,۷۱	امنیت برای بانوان و کودکان	۱۷,۴۶	اشتغال بانوان
۲۸,۶۷	حس آرامش فضاهای عمومی	۴۶,۸۴	اشتغال در تهران
۲۴,۸۰	سطح شادی در فضاهای عمومی	۲۹,۶۹	مجاورت با فرودگاه بین‌المللی امام خمینی
۲۸,۴۸	رضایت از مسکن	۱۸,۸۵	دسترسی به مراکز درمانی
۲۱,۱۹	رضایت از سطح درآمد	۲۶,۹۲	دسترسی به داروخانه
۲۱,۱۱	رضایت از زیرساخت‌های شهری	۲۰,۰۳	دسترسی به خدمات زیست محیطی
۲۶,۱۶	رضایت از زندگی در شهر جدید پرند	۲۱,۱۱	دسترسی به حمل و نقل عمومی
۲۸,۶۳	رضایت کلی از زندگی	۲۰,۱۶	دسترسی به مسیرهای مناسب تردد پیاده و دوچرخه
۲۵,۹۷	دسترسی به فضاهای سبز	۳۰,۲۷	مسیر مناسب برای تردد خودرو
۳۸,۰۳	پراکندگی ساختار جمعیتی	۲۴,۵۰	تنوع کاربری‌های مختلف
۴۲,۲۵	پراکندگی ساختار سنی	۲۵,۶۸	تامین نیازهای خرید روزانه
۴۰,۵۱	پراکندگی ساختار جنسیتی	۳۵,۳۹	دسترسی به سوپرمارکت
۳۷,۴۰	پراکندگی سطح سواد	۳۳,۱۸	دسترسی به نانویی
		۲۹,۲۰	دسترسی به مراکز خرید مواد پروتئینی و لبنیات

۶- نتیجه‌گیری

مطالعات این پژوهش نشان داد که جهت سنجش توزیع عادلانه خدمات شهری، ارزیابی قابلیت دستیابی، تناسب بین الگوی پراکنش خدمات و توزیع جمعیت و نوع ساختار شهری می‌تواند سنجش گردد، و مطالعات مرتبط با کیفیت مکان، مطالعات کاربری زمین، مطالعات شبکه ساختار شهری و مطالعات اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی اجزای تشکیل‌دهنده سازمان فضایی متعادل شهری هستند، در این پژوهش مبتنی بر پارادایم کمی و استفاده از روش‌های کمی آماری بوده است.

در زمینه چگونگی اثرگذاری مولفه‌های ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرند باید اذعان کرد که نظریه پردازان ارتقاء عدالت فضایی معتقدند که محیط انسان ساخت در حقیقت منبعی است که با بهره‌گیری از آن می‌توان به ارتقاء کیفیت زندگی در شهر جدید پرند متفاوت دست یافت. شناخت و درکی که روندی تکاملی از تجربه ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرند را دنبال می‌کند می‌تواند به لحاظ عاطفی و شناختی غنی و ارزشمند باشد. با تاکید بر ضرورت شناخت و درک الگوهای مختلف فضایی

در تجربه ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرند، می توان گفت ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرند اینگونه استدلال می کند که اگر برنامه ریزان ادراک محیط و ارتقاء کیفیت زندگی ذهنی شهروندان هستند، باید بدانند که چراغ راه رسیدن به درک نامحدود، دلپذیر و خلاق، آگاه شدن از ماهیت حقیقی و ادراک عناصر و مولفه های مختلف همچون خدمات و کاربری های مورد نیاز شهروندان و اولویت دهی به ساماندهی و ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی می باشد. بدون داشتن درک و شناخت کامل و درست از مولفه های ارتقاء دهنده عدالت و دستیابی به رضایتمندی ذهنی به آن صورتی که برای شهروندان اهمیت دارد، به سختی می توان شرح داد که چرا افراد با یک شهر و ساختار فضایی ارتباط برقرار می کنند، چه مزایایی برای آن ها دارد و بنابراین تقریباً غیرممکن است که بدانیم چگونه ساختار فضایی و اجتماعی را اصلاح کنیم و تغییر دهیم به طوری که همچنان مورد ترجیح و توجه افراد باقی بماند. یافته های این رساله نشان داد که زمانیکه به ابعاد اجتماعی و انسانی در پیرامون ساماندهی مناسب ابعاد کالبدی و خدماتی مورد نیاز شهروندان توجه شود می توان عدالت فضایی و کیفیت زندگی بهتری داشت و هم تعامل ویژه تری با ابعاد عملکردی، ادراکی و کالبدی برقرار کرد. از این رو ارتقاء عدالت فضایی در شهر جدید پرند یکی از عوامل مهم در ارزیابی چگونگی ارتباط انسان و شهر و میزان رضایتمندی آنان محسوب می شود و تقویت آن در شکل گیری و ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان موثر است.

برهمن مینا، یا توجه به اهداف و یافته های این پژوهش، لایه های ذهنی شهروندان شهر پرند در رابطه با عوامل اثرگذار بر شکل گیری درک آن ها از عدالت فضایی مشخص شد. نتایج نشان داد که به ترتیب دسترسی به مسجد (۳۶،۷۹)، دسترسی به سوپرمارکت (۳۵،۳۹)، دسترسی به نانوائی (۳۳،۱۸)، مسیر مناسب برای تردد خودرو (۳۰،۲۷)، مجاورت با فرودگاه بین المللی امام خمینی (۲۹،۶۹) و دسترسی به دبستان (۲۹،۳۱)، اثرگذارترین و دسترسی به سینما و گالری های نمایشی (۱۰،۸۲)، دسترسی به کتابخانه (۱۳،۳۶)، دسترسی به مراکز خرید کتاب و محصولات فرهنگی (۱۳،۵۲)، دسترسی به فضاهای تفریحی (۱۹،۷۴)، دسترسی به مراکز درمانی (۱۸،۸۵)، بحرانی ترین عوامل در ادراک میزان عدالت فضایی در بین شهروندان شهر پرند بوده و مهمترین اولویت های شهروندان می باشند، در واقع کمترین میزان رضایتمندی از این مولفه ها می باشد. اشتغال بانوان و آقایان در این شهر نیز در سطح پایینی می باشد و عمده شهروندان برای اشتغال به تهران مراجعه می کنند، در نتیجه برنامه ریزی و طراحی کاربری های خدماتی ایجاد کننده اشتغال در این شهر میتواند ضمن افزایش وضعیت اشتغال و رضایتمندی شهروندان، از تردد به تهران و خوابگاهی شدن این شهر جلوگیری نماید.

همان طور که از جنس این متغیرها مشخص است غالب این عوامل ماهیتاً مرتبط با کاربری های خدمات روزانه و دسترسی به آن ها می باشد. به عبارت دیگر، شهروندان شهر جدید پرند تا حد زیادی معتقدند که اگر کاربری های خدمات روزانه برای آن ها فراهم آورده شود، مفهوم و معنای عدالت فضایی در این شهر رعایت شده است. به نظر می رسد این موارد، در مقایسه ذهنی که شهروندان با تعریف خود از شهر استاندارد دارند برای آن ها مهم تلقی شده است. در واقع، با توجه به کمبودهای شهرهای جدید در فراهم آوردن کاربری های پشتیبان مسکونی، خوانش عدالت فضایی برای این شهروندان در این مفاهیم به طور بحرانی تری نمود پیدا کرده است. این بدان معناست که شکل گیری عدالت فضایی در ذهن افراد از نیازهای آنان پی ریزی می شود و در صورت برآورده شدن این نیازها به مراحل بعدی رسوخ پیدا خواهد کرد.

منابع

- پوراحمد، احمد؛ حاتمی نژاد، حسین؛ زیاری، کرامت الله؛ فرجی سبک بار، حسن علی؛ وفاپی، ابوذر (۱۳۹۳)، بررسی و ارزیابی کاربری اراضی شهری از منظر عدالت اجتماعی، آمایش سرزمین، دوره ششم، شماره ۲، ص: ۱۷۹-۲۰۸.
- حافظ نیا، محمدرضا؛ قادری حجت، مصطفی؛ احمدی پور، زهرا؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ گوهری، محمد (۱۳۹۳)، طراحی الگوی سنجش عدالت فضایی (مطالعه موردی: ایران)، برنامه ریزی و آمایش فضا، دوره نوزدهم، شماره ۱، صص ۵۲-۳۴

- حافظ‌نیا، محمدرضا، (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر روش پژوهش در علوم انسانی. تهران: نشر سمت.
- حبیب پورگنابی، کرم؛ صفری شالی، رضا (۱۳۹۴)، راهنمای جامع کاربری SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌های کمی)، تهران، نشر لویه.
- داداش پور، هاشم؛ الوندی پور، نینا (۱۳۹۵)، عدالت فضایی در مقیاس شهری در ایران، فرامطالعه چارچوب نظری مقاله‌های علمی موجود، نشریه هنرهای زیبا، دوره ۲۱، شماره ۳، صص ۸۰-۶۷.
- رستمی، فرامرز؛ داداش‌پور، هاشم (۱۳۸۹)، بررسی و تحلیل نحوه‌ی توزیع خدمات عمومی شهری از منظر عدالت فضایی مطالعه موردی: شهر یاسوج، رساله کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری و منطقهای، دانشگاه تربیت مدرس
- ساسان پور، فرزانه و همکاران (۱۳۹۴)، تحلیل نابرابری فضایی در برخورداری از کاربریهای خدمات شهری (مطالعه موردی: نواحی ۲۲ گانه شهر سنندج)، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری سال ششم زمستان ۱۳۹۴ شماره ۲۳.
- علیزاده، آزاده (۱۳۹۲)، بررسی و تحلیل سازمان فضایی شهر یزد از منظر عدالت فضایی، رساله کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس
- فرهادی‌خواه، حسن؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ شاهیف عارف ظفری، مسعود (۱۳۹۶)، تحلیل فضایی فقر شهری در سطح محله‌ها (نمونه پژوهشی: شهر مشهد)، اقتصاد شهری، شماره ۲، توالی ۳، صص: ۳۶-۱۷.
- گروسی، سعیده؛ شمس‌الدینی مطلق، محمدرحمن (۱۳۹۲)، ادراک عدالت اجتماعی بر حسب میزان دسترسی شهروندان به خدمات شهری (نمونه پژوهشی: شهر کرمان)، مطالعات جامعه‌شناسی شهری، سال سوم، شماره ۹، صص: ۶۶-۴۱.
- مهندسان مشاور نقش محیط (۱۳۹۲)، طرح بازنگری و توسعه و عمران شهر جدید پرند، تهران، شوراییعالی شهرسازی و معماری ایران.
- Cardoso, R., & BRENDA-VÁZQUEZ, I. S. A. B. E. L. (2007). Social justice as a guide to planning theory and practice: Analyzing the Portuguese planning system. *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(2), 384-400.
- Dadashpoor, H., & Rostami, F. (2017). Measuring Spatial Proportionality Between Service Availability, Accessibility and Mobility: Empirical Evidence Using Spatial Equity Approach in Iran. *Journal of Transport Geography*, 65, 44-55.
- Fainstein, S. (2009). Spatial justice and planning. *Justice Spatiale/Spatial Justice*, 1, 1-13.
- Fainstein, S. S. (2005). Cities and diversity: should we want it? Can we plan for it?. *Urban affairs review*, 41(1), 3-19.
- Fainstein, S. S. (2009). Planning and the just city. In *Searching for the just city* (pp. 39-59). Routledge.
- Dadashpoor, H., Rostami, F., & Alizadeh, B. (2016). Is Inequality in the Distribution of Urban Facilities inequitable? Exploring a Method for Identifying Spatial Inequity in an Iranian City. *Cities*, 52, 159-172.
- Park, Y., & Kwan, M. P. (2017). Multi-Contextual Segregation and Environmental Justice Research: Toward Fine-Scale Spatiotemporal Approaches. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14 (10), 1205.
- Williams, J. (2018). *Spatial Justice as Analytic Framework*.

نحوه ارجاع به مقاله:

قلعه‌نوئی، محمود؛ شمس، مجید؛ ملک‌حسینی؛ عباس؛ (۱۴۰۱) بررسی لایه‌های ذهنی عدالت فضایی شهری در شهر جدید پرند، جغرافیا و مطالعات محیطی ۱۱ (۴۲)، ۸-۲۲،
Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.42.1.0

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

